

с(к163)2 Кар. 1333 - 1
Б28

Ватманов
Венер

Батбаларны берген

СЕНСЕ ДЖАШАУУМ

НАЗМУЛА

с

КЪАРАЧАИ-ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЧЕРКЕССК—1962

БАГЪАЛЫ ОКЪУУЧУ!

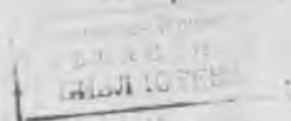
Бизни литературабызгъа энтда бир джанъы
китабчыкъ къошулду. Аны автору фахмулу
джаш джазыучу Батчаланы Бергерди. Сиз
Бергерни назмуларын, басняларын газетде,
сборникледе окъуй тургъансыз.

Батчаланы Ибрагимни джашы Бергер 1940
джыл Огъары Тебердиде туугъанды. Бу
сагъатда ол Къарачай — Черкес Кърал пед-
институтда окъуйду.

Джаш джазыучуну бу биринчи китабчы-
гъы сизни къууандырыр деб ышанабыз.

Издательство.

Кар. 1333 - 1

Л И Р И К А

Л . . . Г Ъ А

Сен мени кълумда джулдуз болсанъ да,
Быллай бир багъалы сени этмез эдим.
Мени джашауум сени ючюндю деселе,
Туура быллай дыгаласха джетмез эдим.

Къум тюзледе суучукъ сенсе деселе,
Сени туура былай излеб чабмаз эдим.
Меннге тийерик кюн сенсе деселе,
Сеннге былай джюрегими ачмаз эдим.

Сен джаниъан от болуб мени атсала,
Сени отунгда бишмезем мен, кюймез
эдим,
Таулу къыз бла ёмюрлюкге джашаргъа
Термилмесем, сени былай суймез эдим...

20-IV-1959 дж.

БОШ ДЖАНАСА

Бош излеме: буз джюрекеде
Ийнакъ табмазса.
Гырджынны эки сындырыб
Джабышдырмазса.

Мен от болуб джаннъанымда,
Джукъ табханмы эдим?
Сууча къюлюб юсюме,
Джукълатхан эдинъ.

Анча джылны суйгенимде,
Сен кѣргенми эдинъ?
Бир кере хиликге этмей,
Эс ийгенми эдинъ?

Кюйдю, бишди да джюрегим
Къатды, буз болду.
Ачыу гоббан сени амалтын
Ажымсыз толду.

Дерт тутмайма -- айтырчады:
«Келди кёзюу» деб,
Бош джанаса, буз джюрекде
Сюймеклик излеб...

15-VIII-60 дж

ЭЙ, ТАУЛУЛА

Къымсыз болма, кюмюш шоркъа,
Джюрек къоркъар джардан саркъа,
Этчи эжиу мени джырыма:
Джаш джюрекге джаз келди деб,
Сени излейд, кюсейди деб,
Айтчы, шоркъа, суйген къызыма.

Чалкъычы джыйын, бу ауазгъа
Къошулуб, джюрекде джазгъа,
Этчи эжиу: ойри-рирарай.
Эй, сюрюучю, мин джитиге,
Ауаз къошчу суйгенлеге!
Кюн да, майна, бизге джылтырайд.

Мермер таула, буз къаяла,
Дуниягъа насыб уяла
Сизсиз, сора, кимди джырларыкъ?
Таулу, кимд сенден къууанчлы,
Суйгенинъден джохар чачлы,
Андан ариу бармыд табарыкъ?

Айгъа учар, сууда джюзер
Барды заман, адам кюсер
Джашау буду, суйсенъ джюрекден,
Эй, таулула, суйгенлеге
Джырлачыгъыз тегерекден!
Суймеклик джыр, чыкъчы мийикге!

14-X-1960 дж.

СЕРМЕ, ДЖАНЪУР

Серме, джанъур, болгъанд тамам
Сермер заманынъ.
Бек талдыргъанд джылы аяз
Таулу ну сапын.

Таулу чалкъы джашнайды—бир чѣб
Къалмагъанд тири.
Майна, гебенле кенъ кѣнге
Башларын тиреб.

Майна, кыш къошла, фермала...
Не да бек хазырды.
Кел, асфальт джолда букъуну
Энишге саркъыт.

Тебрегендиле кызыла да
Джилек джыяргъа,
Эсимдеди, суйюучененъ
Джерде ойнаргъа.

Майна, джууунaд ариуум
Шоркѡа мынчакѡлай.
Тюлме зарланныкѡ, мени ючюп
Бирчик ийнакѡла.

Чибинлеген ийнеклени
Кѡк кырдыкга джай...
Серме, серме, джаш тѡлюча,
Таулагѡа джырлай!

3-VIII-1960 дж.

НЕК АЛДАДЫНЪ?

Ол кече сен алай ариу,
Джарыкъ джулдуз, нек джашнаенъ?
Къаракъашчыкъ, къолларыңы
Имбашыма нек салаенъ?

Нек къаралла, болуб суулу,
Кёзлериме къара кёзле?
Нек эшитдиле къулакъларым
Аллай бир алапат сёзле?

Тебердини къууанчына
Тюбедим деб, нек ийнандым?
Тюрсюнюню джюрегиме
Ёмюрлеге мен нек джаздым?

Таулу суймекликни отундан
Къоркъдунъ, къачдынъ, тёзалмадынъ...
Таулу мёлек, ышаннъылы
Джюрегими нек алдадынъ?

5-VIII-1960 дж.

МЕН ЭТЕРИК

Кёкден джулдуз алыб бермем —
Ариу сёзю ол бириди.
Кююш къалагъа кийирмем —
Андан юйчюгюм игиди.

Джанкъылычдан мынчакъ такъмам —
Бек джаныб терк джукъланады.
Суудан алтын чабакъ тутмам —
Ол суугъа бек джарашады.

Бюгюн айгъа учуралмам,
— Кёзюу джетмегенд, — дериксе,
Саудан джандетге элталмам,
— Джандет бу джашауд, — дериксе.

Кёкден эки кюн тийдирмем —
Алай айтсам, алдарыкъма...
Ийнан, сени джюрегиме
Емюрлеге джазарыкъма.

20-IV-60 дж.

КЕСИНЪЕ КЪАЙЫТ

Сюйерге да, кюйерге да
Джокъду кючюм.
Къууанмазса, ауруу табсам
Сени ючюн.

Сен ышармагъан джаш джокъду
Бизни элде,
Айтчы, сора, не излейсе,
Ариу, менден?

Нек айтаса, сора, сени
Сюйеме деб,
Сени бла ма, ийнан меннъе,
Кюйеме деб?

Джарамайды, биреуледен
Алма юлгю.
Тюлмюсе сен бояусуз да
Джаннъан кюзгю?

Къошакъсыз да тобукъданла
Сени чачларынь.
Къашларыньы сен джулкъаса,
Кёрмей къачларын.

Эринлеринъи татыуун
Бояу алгъанд.
Нек этесе алай? Нюрюнъ
Сенден къачханд...

Сени къошакъсыз суйгеним
Ташамыды, айт?
Атчы джалгъан къабугъунъу —
Кесинъе къайыт.

15-VIII-1960 дж.

МЕНИ НЕК СЮЙДЮНЪ?

Джокъду ма сени кѣзчюклеринъи
Тенълешдирир зат дуняда.
Сенден инъичге, субай, тал белли
Джокъду мен кѣрген къызлада.

Бизни шахарда бек кѣб джигитни
Къыйнарыкъдыла чачларынь.
Салгъандыла джюрекlege къаугъа
Илячин къанат къашларынь.

Танъ атар-атмаз ишге тебресень,
Кюн ашыгъады аллынъа.
Сора нек салдынъ, керти ариучукъ,
Сен суймекликни къанынъа?

Юйде юй бийчем, эки да джашым,
Школгъа бара тамадам.
Мени нек суйдюнь, отха нек тюшдюнь,
Къачырмаз эсенъ тауладан?

5-VIII-1960 дж.

ДЖУКЪ АЙТМАДЫНЪ

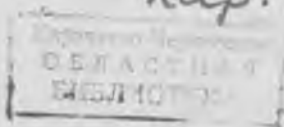
Джулдуз алыб, тюшюб кекден,
Кёкюрегинъе тагъайым,
Дуу джанарча, чокъуракъ чебген
Суу анасындан алайым, —
Дегенимде, — джукъ айтмадынъ.
Сен айдан, кюнден ариуса,
Нюрюнъ джерни джарытады,
Сен тауланы маралыса,
Сеннъе кёб джигит джырлайды, —
Дегенимде, — джукъ айтмадынъ.
Мынча джылны нек кюйдюрдюнъ,
Суймей эсенъ, нек айтмайса?
Сен меннъе келлик тюл эсенъ,
Кесинъи да нек алдайса? —
Дегенимде, — джукъ айтмадынъ.
Элиме келин этейим, —
Дегенимде, — джукъ айтмадынъ.
Сен тургъанлай бир джукъ билмей,
Ат аллыма алыб юйге
Элтгенимде, — джукъ айтмадынъ...

30-VIII-60 дж.

2 Ты моя жизнь

17

Кар. 1333

БИЯГЪЫНЛАЙ БОРАНЛАЙДЫ

Боранлайды джел, сызгъырад,
Не эсе да умуту.
Чегетледе бёрюлени
Тебрегенди улутуб.

Тамам, мени джюрегимча,
Тёкгенд къуру суугъун.
Къолан чакъгъан гокга хансла
Баш ийгендиле буюгъуб.

Чыммакъ кёмюк толкъунлагъа
Зыгъыр ырхыла тёед,
Кёкню ариу къол аязын
Булутлары берч этед.

Танъ ата туруб къарасанъ,
Кёк аязыб, ачылыб...
Джашил джазны джарыкъ нюрю
Тауларыма чачылыб.

Джер кийиниб бек джашнайды,
Джаз да кѣргюздю кесин..
Джюрегим'а боранлайды
Бѣлмейин кишиге эсин.

26-VIII-60 дж.

ЭШИТИРИК БОЛУР ЭДИ

Алтын, кюмюш шоркъаларынъ
Къаяланы нюрге бёлейд.
Кёмюгюнь, ашхам болгъанлай,
Айны окъагъа кёмед.

Ай да, кьойнунъа тюшгенлей,
Къачандан да ариу джашнай,
Ол сагъатда сени бетинъ
Къууанчлы суйгеннъе ушайд.

Кёб турама экигизни
Къууанчлыгъыгъызгъа къараб,
Джанъызлыгъым бек инджите,
Суймеклик джюрекни тараб.

Суугъа келген кёб къызлагъа
Шыбырдайса накъырда, чам;
Не боллукъду, Луризагъа
Поэт бек сюед деб, айтсанъ?

Ай да, мен да зарланмазбыз:
Насыбыды ай суйгенни,
Джууунургъа келгенлей ол,
Мени ючюн бир къыс белин.

Эркелетсенъ, ийнакъласанъ,
Нюр джандырсанъ аны бетин,
Ол суу элтед деб, къоркъарча—
Къойнума алырем джетиб.

Ёрге алыб ай да, сен да
Айтсакъ, эшитирик болуред,
Бир джюрекча, тёртюбюз да
Ёмюрлюкге къошулурек.

20-VIII-60 дж.

БИЯГЪЫНЛАЙ

Кюн булутдан булутха,
Биягъынлай, ташая,
Бир чачынъа гюл тагъа,
Бир да сеннъе ышара.

Кёзлеринъи сюзюлтюб,
Къаячыкълагъа къарай,
Аяз сени эшменъи,
Ма биягъынлай, тарай.

Биягъынлай, юсюнъден
Джел чебгенинъи джырта,
Ачыулана тешалмай,
Биягъынлай, сызгъырта.

Биягъынлай, менме деб,
Къызны керти суйгени,
Джел бюгюн да къысады
Ким да сукъланыр белни.

Сен сакълайса, джюрегинъ
Биягъынлай тыпырдай...
Чыкъды башха суйгенинъ,
Менича, сениъе шыбырдай...

22-VIII-60 дж.

НЕ ДА АНЪЫЛАЙДЫ

Бек сөйеме, джырла джырлай,
Джайлыкълада айланыргъа,
Онъдан солгъа, эркин ала,
Сыртда дюрюле салыргъа.

Эрикмейме, арымайма,
Талмайдыла таулу санла.
Джыр джайылад тауларыма,
Ауазыма бир тынъыла.

Гёбелекгеле хансланы
Юслерин, тубанча, басыб,
Энтда бирчик джырла, — дейле —
Алагъа да джыр джарашыб.

Тюшюб булутла энишге,
Тобукъларыма чырмалыб,
Булут джюрек сөймекликге
Мени ауазымы алыб.

Чегет эшигин ачханды,
Кесими юйюмча, менъе,
Макъамымы да джаяды
Тау тюзлеге, ёзенлеге.

Джашлыкъ, шоркъача, барады,
Сыртны, къолну бёлей джыргъа:
Мени не да анъылайды —
Сен суймейсе анъыларгъа...

20-VIII-60 дж.

* * *

«Нек ашыгъаса, танъ ата,
Тау джитилеге?»
«Кюнден юренирге дейме,
Сени сюерге».

«Каранъы кече уа ары
Нек къачаса сен?»
«Шахаргъа тийген джарыкъны
Кѣрюрге сенден».

«Къобаннъа уа нек ёчсе да
Сен тынъыларгъа?»
«Андан юренирге дейме,
Сеннѣ джырларгъа».

20-IV-1962 дж.

САТИРА

ЭКИ «ТЕНЪ»

Кёзге тюртген танылмагъан
Къаранъы, балчыкъ кече,
Кёкден келген джанъур сууну
Джер бек джутланыб ичед.
Бу къыйынлыкъдан да къоркъмай,
Бирер таякъгъа таяныб,
Тенъле бара тургъанлай,
Бир тенъ джыгъылгъанды тайыб.
Экинчиси аны кёргенди:
— Ай, аман сен, бери сюркел,
Таягъынъы бери узат,
Ансы мен да бармай узакъ,
Тайыб джыгъылама, — дегенди.

14-XII-1959 о.ж.

САПЫН БЛА

Джетген кызыны бедши
Кирлилиги болганды,
Аны ючюн, кыыз кёре
Келиб, кёб джаш кыайытханды.
Ана: «Сени тюрсюнюнъ
Кёб кёзлени тартад», — деб,
Урушханды — кирлилигинъ
Тыбырынъда кыояд, — деб.
Биягы ариуну кёрюб,
Юйге джашла келгендиле,
Алай'а, от алгъанча,
Мычымайын кетгендиле.
— Ненча айтханем, джарыллыкъ, — деб,
Ана кыызгъа урушханды,
Кыыз олтуруб: — ол кыой эсенъ,
Алмаланы да сапын бла
Джуууб салгъанем, — деб, тамам,
Кёлю бла джылаганды.

17-XII-1959 дж.

ЧАГА БЛА САБАКЪ

Чага кюрешиб ёсдюрген, нартюх сабакъ

Анъа: «Мен джашнагъан ёсюм, сен къуу таякъ.

Ушагъыусуз, басма бери», —дей тургъанды;

Чага безиб, сабакъны уруб, аудургъанды.

5-IX-1959 дж.

ГУГУРУК

Бир гугурук къарылгъачны кёкде кёрюб,
— Ма анъамы сейирсинеди халкъ? —

деб, кюлюб.

— Ол бош затды, къарачыгъыз бери, — деди,
Залим таууш этиб, къанатларын керди,
Сора дорданын тургъузуб, кёлтюрюлюб...
Юй башындан кылычлагъа дери келиб,
Тюшдю. Тауукъла ол затха басындыла.
Эки къаз а: — телиле, деб, — ахсындыла,

9-III-1959 Дж.

ХАЛАЛ ЧИБИН

Бир ёгюзню бир чибин
Кёрюб баргъан къара терни,
Кёлю бла джазыкъсыныб,
Бек къыйналыб, ахсыныб,
Бу джарлыны ашаугъа,
Джарыкъ, эркин джашаугъа
Юретеим деб, айтханды:
— Сен кючлюсе, залимсе, —
Аны ким да биледи,
Алай'а, сен телесе:
Сени ким да джегеди.
Кёр сен мени, гитчечик —
Табама хамап таб джерчик,
Хазырды мени юлюшом,
Сынмайды, къамамайды тишим, —
Деб, чоюннъа къоннъанлай,
Ёлгенди чибинчик бишиб.
Ёгюз анъа да кюлюб,
Арбаны да тартханлай,
Чыгъыб кетгенди ёрюшге.

4-XI-1959 дж.

САКЪЛАУЧУ КИШДИК

Гюрбе толу бир унну
Къара кишдик сакълаед,
Кече кюн да джукъламай,
Хай-хай эте тураед.
Бир кече бир чычханчыкъ
Тюшгенд аны къолуна,
Тырнакъларын кѳргенлей,
Ол айтханды джалыныб:
— Бери тюлед мени аллым,
Башха гѳзен излеем,
Аджашханма, кеч мени,
Джолну иги да билмеем.
Кишдикни ол сѳзлеге
Ийнаныры келгенди:
— Керти айт ансы, гѳзенни
Джолу олду, — дегенди.

18-IX-1959 дж.

АЙЮГЕ ЭТИЛГЕН СЮД

Айю кёб заран салгъанды
Гау тюбюнде бир элге.
Къартла бир кюн оноу этиб,
Тарыкъгъандыла төреге.
Төре айюге алыныб,
Ачыуланыб, чамланыб,
Алай-былай этерге,
Аны башын кесерге...
Деб, эм артында арыб:
—Къой, бедишге къояйыкъ,
Аны саулай сояйыкъ —
Былайды мени буйругъум:
«Кессин айюню къуйругъун,
Эчки джигейчикча бир,
Къуйрукъ къойсакъ, эл кюлюр».
Айюге сюд тюлкую этгенди,
Кёб болмайын бир тенъим
Тамам аллай сюд кёргенди...

3-ХІІ-1959 дж.

КЪАРА СУУЧУКЪ

Къара суучукъ кыйналыб,
Тамчычыкъ болуб агъыб,
Тамам ариу сюзюлюб,
Чыгъа эди къаядан.
Узакъ болмай бокъланыб,
Кыйналмайын, ынъычхамай,
Джанъур, къар суу айырмай,
Шуу-шуу этиб, махданыб,
Ырхы суу да бараед,
Болмай бюгюн хайыры.
Къара сууну кёрсенъ'а,
Анъа кёзюнъ къараед,
Аны иссилеб, арыб,
Келген ичед алгъышлаб.
Мени мында айтырым:
Биз ёсейик, анъа ушаб!

4-XI-1959 ж.

ЗАЛИМ ГУГУРУК

Бир гугурук: кьо-кьо-кьо, — деб,
Къанатларын кёлтюрюб,
Чаба эди, джорга эди
Тауукъну аллына сюрюб.
Тауукъ эбине тюшоб,
Дуния джарыкъ сенсе деб,
Махдай эди: сууда джюзген,
Кёкде учхан, сенсе деб...
Бек гор болуб, гугурук,
Кёкге-джерге сыйырмай,
Юй башындан кылычлагъа
Уча эди кыйналмай.
Бир кюн керти джюзерине
Таб кеси да базыныб,
Джууунайым, — деб, секириб,
Сууну энишге узайгъанд.
Майна джюзюб барады деб,
Тауукъла да джыйылыб,
Къараелле ызындан.

1-ХII-1959 дж.

КЪАРМАКЪ

Биреу къармакъ салыб суудан,
Бирем-бирем чабакъланы,
Кюлюб, ойнаб, бек къууаныб,
Тюрлю-тюрлюлерин тутханд.
— Неди хаталары, неденди
Бу азабла былагъа?
Джарлы чабакъ адамлагъа.
Не къыйынлыкъ салгъанды?
— Чабакъ сууда джюзгенден да
Чыр-чыр этиб къууурулса,
Башына джауу къайнаса,
Табада бек ариу болады.

11-XII-1959 д.ж.

БЁРЮНЮ АУУЗУ КЪАНДЫ

Биреу биченин ашатыб,
Тарыкъгъанды төреге:
— Ай, бир хатала салады,
Не этейик бу бөрюге?
Бөрю келгенди чакъырылыб,
Бютеу тийре бек къыйналыб:
— Быхымы ашайды, — деб бири,
— Суууму ичеди, — деб бири,
Кемиргенди, — деб, — терекленн.
Сора, башха «этгенлерин»
Санаб, ёлтюрюрге деб,
Алыб чыгъыб кетгендиле.

Ол кюн элге хаталаны
Залийни эчкиси салгъанды.
«Ашаса, ашамаса да,
Бөрюню ауузу къанды».

8-XII-1959 дж.

УЧХАН ЧАБАКЪ

Чабакъ, бабуш джюзе келиб
Учуб кетгенин эслеб:
— Мени да алай юретсегиз,
Мен да учаллыкъма, — деб,
Кесин бабушха кѣлтюртюб
Джар башына чыгъартханды.
— Ма бусагъат учайым, — деб, —
Бек сеир зат ачайым, — деб,
Кесин бабушха тюртдюрюб,
Башын энишге атханды;
Тамам къызыу учуб келиб,
Ташха тийиб чачылгъанды.

14-X-1960 ъж.

БАШЛАРЫ

ЛИРИКА

Л...гъа	5
Бош джанаса	6
Эй, таўлула	8
Серме, джанъур	10
Нек алдадынъ?	12
Мен этерик	13
Кесинъе къайыт	14
Мени нек сюдюнь?	16
Джукъ айтмадынъ	17
Биягъынлай боранлайды	18
Эшитирик болур эли	20
Биягъынлай	22
Не да анъылайды	24
Нек ашыгъаса танъ ата	26

САТИРА

Эки „тенъ“	27
Сапын бла	28
Чага бла сабакъ	29
Гугурук	30
Халал чибин	3

Сакълаучу кишдик	32
Айюге этилген сюд	33
Къара суучукъ	34
Залим гугурук	35
Къармакъ	36
Бёрюню ауузу къанды	37
Учхан чабакъ	38

Бергер Ибрагимович Батчаев
ТЫ МОЯ ЖИЗНЬ

На карачаевском языке

Редактор **Н. М. Кагиева**
Художник **Н. Г. Крицкий**
Художественный редактор **Д. Х. Кубанов**
Технический редактор **З. Т. Темирова**
Корректор **Л. И. Болурова**

Сдано в набор 12-IV-1962 г. Подписано к печати 20-XI-1962
Формат 60x92 1/32. Печ. л. 1,25 Уч. изд. л. 0,9
ВУ 29207 Тираж 700 экз. Заказ № 3344 Цена 5 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство.
г. Черкесск, Ленина, 35-а.
Карачаевская типография, г. Карачаевск, Ленин, 3.

Батъасы 3-күлү

Къарачай-Черкес китаб издательство
Черкесск — 1982